

ČLANCI

Orguljska pratnja pučkih popjevki Miroslav Martinjak, Zagreb

Mnogi se orguljaši sjećaju kad su po prvi put sjeli za orgulje i strahovali hoće li dobro pratiti pjesmu i kad je sve dobro prošlo bili su sretni i zadovoljni. Međutim s vremenom mnogi su zaboravili taj prvi nastup koji je bio vema koncentriran i sabran i tu sabranost zamijenila je rutina koja nije korisna ni njemu a ni onima koji ga slušaju. Stoga se kadikad čuje zgodan komentar, "naš orguljaš (orguljašica) što duže svira to gore". Svakako u tom poslu potrebno je puno volje, znanja i iskustva.

Želio bih ovim člankom upozoriti na neke detalje glede pratnje pučkih popjevki, premda mislim da bi bilo bolje upotrijebiti riječ "vođenje" pučkih popjevki, jer u samoj riječi "pratiti" ne treba razumijevati ići prvi ili ići ispred, ali voditi nekoga uglavnom znači ići ispred, ići u vodstvo.

Tako orguljaš svojim instrumentom predvodi pjevanje i vodi vjernički skup u pjevanju.

Pravi je užitek slušati vještog orguljaša koji s toliko umijeća predvodi narod božji kroz pjesmu, koji diše s njima, koji sugerira, umjereno nameće, osluškuje bilo raspjevanog naroda. Uživao sam slušajući neke njemačke orguljaše (svršeni B stupanj školovanja) kako spretno izvode predigru pjesme, s puno sugestivnosti, pa skladan početak pjesme i na kraju kratki završetak. Sve to me uvjerilo da i ta mala pučka popijevka može biti prava umjetnost, puna ljepote, dopadljivosti a i uzvišena molitva.

Doista mnogo ovisi o orguljašu i treba biti svjestan da mu posao nije jednostavan kako izgleda a pogotovo nije dobro ako se pretvori u automatizam. Treba pohvaliti orguljaša ako dobro preludira ali također treba pokuditi ako loše prati pučke popijevke. Preludiranje koje je obično na početku i na kraju mise okupljeni narod sluša dosta rastreseno i to na početku jer se tek sabire za misu, a na kraju odlazi iz crkve, dok pučku popijevku zajednica pjeva i sluša u sabranosti i orguljaš tu sabranost ne smije narušavati netočnim ili falšnim sviranjem, naglim pojačavanjem zvuka, isprobavanjem registara itd. Dobro je napomenuti da pučku popijevku treba također vježbati baš kao bilo koju orguljsku kompoziciju, jer i pučka popijevka zahtijeva: točan tempo, ritam, legato i ne legato sviranje, fraziranje, artikulaciju, agogiku i određenu registraciju.

Evo nekih uputa i savjeta koji bi mogli pomoći orguljašima u što korektnijem sviranju pučkih popjevki:

Predigra

Ako pjesma ima predigru treba je intonirati tako da zajednica uz predigru shvati o kojoj se pjesmi radi (jer mnoge crkve kod nas još nemaju automate s brojevima kod orgulja), zatim da se pripreme za željeni tempo a i ritam. Ta predigra svakako mora svršiti s ritardandom ali treba obratiti posebnu pažnju na dva slučaja:

Uzmah

Ako pjesma počinje s uzmahom i bit će uzmah još pod utjecajem ritardanda, tek na tešku dobu počinje zamišljeni tempo.

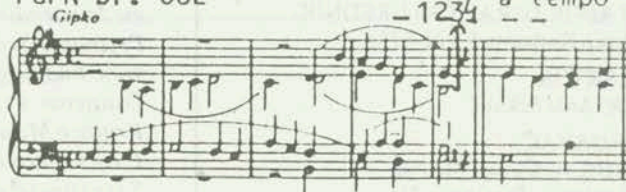
Pjevajte Gospodu pjesmu novu (PGPN)

br. 610 *ritard. a tempo*

Ako se iza predigre nalazi pauza onda je treba na vrijeme započeti premda je i ona pod utjecajem ritardanda.

PGPN br. 602

Zdrav Djevo

Ritardando i pauza važni su elementi dobrog i sugestivnog orguljanja, premda treba biti i oprezan da taj ritardando ne bude prenaplašen, jer kratkoj predigri ne bi nikako odgovarao. Ali on svakako mora biti zamjetan pa će imati značenje da se bliži kraj predigre a uskoro će započeti pjesma, pauza će pak upozoriti pjevače odnosno skupljenu zajednicu da treba udahnuti i mudar orguljaš na prvoj dobi pjesme, počela ona s uzmahom ili bez njega ne će metronomski krenuti s nagovještenim tempom već će nakon prve ili druge dobe biti u točnom tempu i tada se neće čuti prigovori da orguljaš prebrzo svira da ga se ne može slijediti ili da se ne zna kad treba započeti pjesmu.

Treba još pripomenuti da je dobro ako se predigra svira nešto različitim registrima ali dovoljno jasnim da je svi dobro čuju. Dobar učinak postiže se ako se predigra izvodi tako da eventualno pedal samo pojačava kadencu.

Legato – ne-legato

Svakako da legato sviranje daje posebnu ljepotu orguljskoj pratnji ali ima momenata kad nije potrebno legato sviranje ili je čak pogrešno. Evo nekoliko pravila i primjera za to:

a) Što je slabija harmonijska promjena od nenaglašenog sloga do naglašenog to će ta dva akorda biti jače odvojeni ili ne svirani legato.

PGPN br. 708

odvojiti odvojiti

Te - be Bo - ga hva - li - mo, vjer - no
vječ - nog () - ca sla - vi - mo, slo - žnim

PGPN br. 603 odvojiti odvojiti

Spi - sa - nam Maj - ko, Ma - ri - jo i sve - ta,

Stanka

Puze zauzimaju posebno mjesto u pratnji i treba ih se točno držati, jer napisane pauze su dio glazbe kao i svaka nota.

PGPN br. 604

odvojiti

Zdra - vo bu - di Kra - lji - ge, zdra - vo

PGPN br. 227 odvojiti započeti

točno stanku

1. O sil - ni - ja - ki Bože, čuj mol - be pu - ka svog, daj
2. O Bože, po - mi lo - sti na o - vaj gledni dar, svom

b) Ako pjesma počinje uzmahom taj će uzmah biti odvojen od prve dobe prvog takta i to bez obzira na harmoniju.

PGPN br. 610 odvojiti

PGPN br. 284 odvojiti

ili

1. O Ma - ri - jo
2. Po - ka - zuj nam
3. Na maj - či - nu

Na I - su -

Naglašavanje teksta

Ako želimo naglasiti neku dobu ili slog riječi, na orguljama je to moguće izvesti tako da notu ispred naglašenog sloga skratimo a iduće note izvodimo legato. Ako tako ne postupimo može se dogoditi krivo naglašavanje teksta, a samim time i tekst može postati nerazumljiv.

PGPN br. 768

naglasak ispravan

treba izvesti

O di - vna O di - vna

c) Orguljaš mora uz note slijediti i tekst, jer su note radi teksta a ne obratno. Strofnе fraze redovito se poklapaju s glazbenim frazama pa na tim mjestima treba zajedno s pukom udahnuti.

PGPN br. 767

Lijepa si lije - pa, Djevo Ma - ri - jo,
te - be vijek ča - sti rajaska dru - ži - na.

Treba izvesti;

Lijepa si lije - pa, Djevo Ma - ri - jo,
te - be vijek ča - sti rajaska dru - ži - na.

Artikulacija

Note koje se ponavljaju na istoj visini svakako treba artikulirati a ne jednostavno držati.

PGPN br. 471
artikulirati

kom ho - sa na klica - hu

PGPN br. 273

treba izvesti

Ne - bo go - ri,

Ne - bo go - ri,

Tempo izvođenja i agogika

Čar orguljske pratnje u prvom redu stvara harmonija pa stoga treba neke činjenice imati na umu:

a) Što je više harmonijskih promjena, prohodnih i izmjeničnih nota to će ta popjevka zahtijevati sporije izvođenje.

PGPN br. 268

U - sta mo - ja, uzdi - ži - te

PGPN br. 227

! O - mi - ja - ki Bože čuj molbe pu - ka svog
? O Bože gu - mi listi na o - saj gledni dar.

b) Kod popjevaka gdje se harmonije ne mijenjaju toliko često tempo izvedbe može biti življi.

PGPN br. 159

Hvalite Gospoda s ne - be - sa.

PGPN br. 344 ili

O - bradovah se kad mi reko - se.

c) Međutim nećemo sresti puno popjevaka samo jednog ili drugog stila već se često melodijski stilovi miješaju a orguljaš na tim mjestima treba biti budan i pomoći puku da lako ispjeva eventualno teža mjesta u popijevci pa ako treba i prividno usporiti tempo to će spretno učiniti.

PGPN br. 404

Prividno usporiti prividno usporiti

Ro-di-o x Bog i čo-vjek u - sred sta - ji - ce.

Počeci popjevki

Dobro je ako su na početku popijevke česte akordičke promjene jer to dobro animira i povede zajednicu u složno izvođenje, stoga nisu baš idealni ovakvi počeci:

PGPN br. 330

1. Na ol-ta - ru
2. Ču - desno je

ili

PGPN br. 332

1. Hajdmo, djeco, Bo-gu
2. Sr-ca na-ša ne-ka
3. Ljubav Božja grijche

PGPN br. 334

S Ni-ko-de-mom, Ma-gdale-nom
Pra-zan-će nas grob tad sme-sti.

ili

Evo boljih početaka!

PGPN br. 230

P/N. Darove prinesite

ili

PGPN br. 765

Ma-ri-jo, o Ma-ri - jo.

Usporedi još ove brojeve iz pjesmarice: 134,1; 177; 572.

Uz sve ove napomene važno je istaći da posebnu važnost igra prostor i što je crkva prostranija a zajednica veća tempo sivranja pjesama bit će sporiji. Što je prostor manji lakše je postići određen tempo. Nije dobro da su na koru direktno uz orguljaša pjevači koji mu pjevaju u uho, jer tada orguljaš ne čuje kako pjeva ostala zajednica i tako se može dogoditi neželjeni nesklad između kora i ostale zajednice.

Sve te pripomene možda će biti barem malo učinkovite i pomoći da nam pučko pjevanje postane sve skladnije, složnije, zanosnije, prava jednodušna ispjevana molitva.

LITERATURA

- ŽGANEC V., *Harmonizacija pučkih pjesama*, Sv. Cecilija, god. VIII (god. 1914.), Svezak VI, str. 86-89.
- GRAZIOSI G., *Interpretazione musicale* u BASSO A., *Dizionario Enciclopedico Universale della Musica e dei Musicisti*, II, Torino 1984., 540-544.
- PLANYAVSKY P., *Kampf der Orgel Begleitung*, Singende Kirche, XXXVI/1, god. 1988., str. 10-14.
- PJEVAJTE GOSPODU PJESMU NOVU, Hrvatska liturgijska pjesmarica, Zagreb, 1985.